

EL COMPORTAMENT, LES ACTITUDS I LA COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA DELS TREBALLADORS DINS L'EMPRESA

Teresa TURELL

1. INTRODUCCIÓ

Catalunya-Principat constitueix un exemple únic i irreplicable en la història de les nacionalitats que lluiten per recuperar la seva identitat. Això ens ho confirmen dos fenòmens prou evidents que defineixen la realitat social catalana. D'una banda, el fet que l'opressió nacional i lingüística soferta ha desembocat en una situació en què la llengua castellana apareix clarament com a llengua dominant —és a dir, llengua A o H en termes diglòssics—, utilitzada en tots els usos i nivells (públic, literari, científic, etcètera) mentre que la llengua catalana ha quedat relegada a llengua dominada (B o L), emprada en contextos informals i contaminada per les interferències amb l'altra llengua. D'altra banda, l'existència d'una nombrosa immigració fa encara més problemàtica i complicada la tasca de reconstrucció nacional del nostre país.

Per tant, qualsevol persona preocupada pels problemes de la nostra societat es veu obligada a contemplar la realitat i els problemes que l'afecten de forma global. Així, com ja s'ha dit, la llengua catalana ha perdut el seu estatus de llengua completa i que serveix per a comunicar-ho tot amb totes les formes possibles. També s'ha constatat que els catalans han sofert i sofreixen una opressió en veure's impossibilitats de comunicar-se a través del símbol més ric i essencial de la seva identitat, és a dir, de la llengua catalana. Però, tampoc no és menys cert que en el si de la societat catalana hi ha collectivitats provinents d'altres paratges del món i que, tot i no desenvolupar la cultura del seu lloc d'origen, tenen una identitat pròpia i utilitzen un mitjà per conservar-la que no és la llengua catalana. I quan es parla de collectivitats es tracta d'aquella part de la població —la immigració— que a grans onades i en moments determinats de la història ha hagut d'abandonar el seu lloc d'origen, perquè el desenvolupament desigual del capitalisme no els ha permès de sobreviure allí on van néixer.

En aquest sentit, doncs, voler solucionar els problemes lingüístics

de Catalunya no pot únicament implicar l'aixecament de la llengua catalana i el fet de posar-la en peu d'igualtat amb les altres llengües del món, és a dir, «normalitzar-la», sinó que s'han de contemplar també els drets lingüístics de totes les collectivitats existents en el seu si. En tot cas, si es pensa que ha d'haver-hi una integració cultural i una assimilació lingüística d'aquestes collectivitats a la llengua i cultura que s'hagin decidit prioritzar, que, almenys, sigui quelcom decidit per tots i amb els ritmes que semblin més idonis per a tothom. Això, en altres paraules, significa considerar la llengua com quelcom viu, inserit dins la societat que la utilitza. I la dialèctica d'aquest procés és, ni més ni menys, l'objecte d'aquesta ciència, que encara no ha estat del tot reconeguda, com és la *sociolingüística*.

Amb aquest treball es volen aportar un conjunt de dades per tal que el fet de buscar solucions als problemes lingüístics que afecten Catalunya sigui com més objectiu millor, i que la necessària planificació lingüística que s'ha d'impulsar per solucionar-los sigui el menys discriminatòria en relació a les llengües en contacte i en relació als parlants que les utilitzen. L'estudi constitueix solament una part de la tasca que es proposava de bell antuvi. De fet, en iniciar la investigació, la intenció era analitzar la realitat sociolingüística catalana de forma global, és a dir, analitzar els usos i àmbits lingüístics, d'una banda, i les àrees d'ús lingüístic, de l'altra, així com el comportament, les actituds i la competència lingüística de tothom que viu i treballa a Catalunya. Però hi havia tota una sèrie de límits humans i materials que recomanaven la restricció de l'objecte d'estudi i dels objectius. Aquests mateixos límits van restringir també els pressupòsits inicials del plantejament. De fet, es proposava fer una investigació quantitativa, és a dir, analitzar l'àmbit de la feina des del punt de vista representatiu, amb conclusions aplicables al conjunt de la població de Catalunya. En canvi, s'ha hagut de fer un estudi més aviat qualitatiu el qual constitueix la primera experiència d'aquest tipus que es porta a terme.

2. HIPÒTESI INICIAL

Abans de començar l'estudi hi havia l'evidència suficient¹ per considerar que el comportament, les actituds i la competència lingüística dels treballadors estaven molt marcats pels dos elements que han servit per a centrar el marc socio-polític de la investigació. D'una banda, la deteriorada realitat lingüística i cultural catalana, després de més de 40 anys d'opressió i intents d'extermini; de l'altra, l'alt percentatge d'immigració, produïda sobretot als inicis dels seixanta i aturada ja avui. En aquest sentit, doncs, es preveia que el comportament lingüístic dels treballadors seria dut a terme en castellà, ja que classificant l'empresa com l'àmbit de treball per excel·lència, aquest mitjà està avui per avui completa-

¹ Evidència no descrita, sinó establerta a través de l'observació directa. De fet, solament hi ha dades globals sobre el comportament lingüístic i les actituds dels immigrants. Vegeu J. TORRES (1979).

ment castellanitzat. Això és degut, d'una banda, al fet que durant aquests 40 anys el català ha anat perdent tota una sèrie de normes d'ús lingüístic i d'àmbits concrets, però sobretot al fet que el percentatge de treballadors immigrants en aquest mitjà és molt elevat i, evidentment, el castellà s'ha anat imposant com a llengua de la majoria, ja que la minoria d'autòctons entén i s'expressa perfectament en castellà.

L'estudi representa la primera part d'una anàlisi sociolingüística sobre el comportament, les actituds i la competència lingüística dels treballadors dins l'empresa a Barcelona, com element sincrònic d'un estudi més ampli, plantejat diacrònicament i encaminat a arribar a una teoria que permeti aplicar una política lingüística no discriminatòria per a ningú que visqui i treballi a Catalunya i, en últim terme, arreu dels PP. CC. Els elements limitadors esmentats més amunt marquen i caracteritzen fonamentalment l'estudi a un nivell més concret. Com ja s'ha dit, es va haver d'optar per un enfocament *qualitatiu* limitat a l'anàlisi de dues empreses; és a dir, una anàlisi que pretenia aprofundir molt l'àmbit objecte d'estudi, més que un estudi representatiu estadísticament, tal com són normalment els estudis quantitius. En un altre nivell, l'estudi és tant «micro-sociolingüístic» com «macro-sociolingüístic», ja que està interessat en el comportament lingüístic de diferents grups socials² i no en el comportament individual dels parlants. I també perquè, encara que l'estudi no té relació directa amb un projecte de planificació lingüística a escala nacional, les dades i els resultats obtinguts es proposen aportar elements per a una política lingüística no discriminatòria i, per tant, tenen relació amb la sociologia del llenguatge de FISHMAN (1971).

3. MARC DE REFERÈNCIA

L'esquema a partir del qual s'ha desenvolupat l'estudi ha estat basat en dues nocions essencials: la noció d'àmbit d'ús lingüístic (FISHMAN, 1972, p. 19) i la de norma d'ús lingüístic (ARACIL, 1979, pp. 38-49). I les dues són importants en relació al que és una constant en els tipus d'anàlisis com la que s'exposa a continuació, és a dir, saber *qui* empra una llengua, parlant *amb qui* i *de què* i *quan*. De fet, aquest és l'objecte bàsic de qualsevol investigació sociolingüística, el qual pren encara més força en una situació multilingüe on concorren dues o més llengües, com és el cas de Catalunya, país on el català i el castellà es troben en contacte, hi ha dues comunitats —no separades, però sí diferenciades—, i, a més a més, encara hi ha un procés diglossificador en el marc del qual el català té moltes normes d'ús que li són negades.

D'altra banda, tot i que l'àmbit triat per analitzar més detalladament és el de la feina (empresa), s'ha considerat un esquema més ampli que inclou altres àmbits com la casa i el barri. L'esquema no és nou: està basat en el proposat per FISHMAN (1972) i en l'utilitzat en un anterior treball (TURELL, 1979).

² Autòctons i immigrants.

AMBIT	PARTICIPANTS	LLOC	TEMA
Feina	Companys/es	Empresa	Personal Social Laboral
Família	Cònjuge Fills/es	Casa Barri	Personal Social Laboral
Amistat	Amics/gues Vianants	Casa Carrer	Personal Social Laboral

4. MÈTODES I TÈCNIQUES

En general, els mètodes i les tècniques utilitzats per a la recollida de dades vénen molt connotats per altres decisions preses abans com, per exemple, el tipus d'investigació que es vol realitzar. En aquest cas es tracta d'un tema bàsicament qualitatiu, és a dir, que s'està més interessat en la profunditat de qualsevol punt estudiat que no pas en les dades quantitatives. Però malgrat aquest interès qualitatiu, no solament s'han utilitzat les gravacions directes com a mètode de recollida de dades, sinó també l'enquesta directa, mètode normalment utilitzat en els estudis quantitius, però que era important d'utilitzar-lo si després es volia passar a una dimensió diacrònica.

En relació a les gravacions, l'anàlisi del contingut³ en la investigació sociològica s'ha fet a partir d'una sèrie de conceptes que han demostrat ser de gran utilitat en multitud d'ocasions: el *referent*, l'*esdevenir públic* i el *procés de comunicació*. D'altra banda, la definició del context global d'aquest procés comunicatiu s'ha portat a terme partint de l'*emissor*, la *font* i el *procés de codificació*, relacionats amb el *missatge*, el *procés de descodificació* i el *receptor*. A més a més, les categories d'anàlisi, les quals són vistes com «un instrument simple de codificació», corresponen a l'esquema tradicional normalment emprat per HYMES (1974) i es refereixen als factors i als components de la situació lingüística: *temps* i *lloc*, *participants*, *forma* i *contingut del missatge*, *varietat*, *estil*, *canal*, *normes d'interacció*, *to*, *finalitat*, etc. Finalment, s'ha considerat que la unitat bàsica d'anàlisi per excel·lència era l'*acte lingüístic*, tot i que també s'han tingut en compte unitats més àmplies com són la situació i el fet lingüístic.

En relació a l'enquesta, el procés d'elaboració va consistir en diferents etapes. Partint de l'esquema esmentat més amunt, es van anar afegint un conjunt de preguntes referides a actituds i un test lingüístic per mesurar la comprensió i l'expressió oral i escrita. L'enquesta inclou tant preguntes «obertes» com «tancades», així com «directes» i «indirectes» (BENJAMIN, 1974).

³ Parlant de la relació forma/contingut, i sobretot en relació a la primera, aquesta anàlisi també s'anomena anàlisi del discurs (lingüístic o no).

5. LA MOSTRA

5.1. *Característiques de les empreses objecte d'estudi*

En el moment d'iniciar l'estudi, l'empresa-base es componia d'una plantilla de setanta treballadors. El fet que contestin l'enquesta 54 treballadors representa un 78 per 100 del total de la plantilla. Era una indústria del petit metall caracteritzada pel fet de ser una de les poques experiències d'autogestió que es va donar a Barcelona durant el període 1977-1979, en el marc de la lluita de les empreses en crisi.

L'empresa-control, d'altra banda, es compon de seixanta treballadors dels quals una mica menys de la meitat pertanyen a oficines (entre tècnics i administratius) i la resta són treballadors de muntatge i participants reals de les interaccions sociolingüístiques analitzades. L'empresa, doncs, és també del petit metall. Una característica que la distingeix de l'empresa-base, però, és el tipus de treball que hi realitzen els treballadors, la qual cosa implica que la interacció laboral del conjunt de la plantilla de producció es dona en moments molt concrets de la jornada laboral, és a dir, únicament en recollir la feina al matí i en tornar-la al vespre.

5.2. *Característiques de les comunitats estudiades*

L'anàlisi de les comunitats de les empreses analitzades presenta una mena de pel·lícula⁴ de les dues plantilles, a partir de les variables demogràfiques i d'altres que també poden donar certa idea de les característiques dels individus com, per exemple, els ingressos mensuals, l'índex d'afiliació sindical i política, el nivell d'instrucció, els anys que porten a Catalunya, la llengua més usual, la llengua materna, etc.

6. ELS RESULTATS

6.1. *El comportament lingüístic dels treballadors*

6.1.1. La interacció directa

L'anàlisi del comportament lingüístico-contextual dels treballadors de l'empresa-base ha estat basada en les gravacions de divuit cassettes que equivalen a 36 hores reals d'intercanvi lingüístic i que s'han reflectit en trenta situacions lingüístiques diferents. D'aquestes, se n'han distingit els següents grups:

- A) *Situacions definides per la participació de tota la plantilla, reunida en assemblea, en una nau gran de l'empresa, discutint temes diversos, generalment referits a qüestions formals de feina i laborals.*

En aquest tipus de situacions el castellà és la llengua majoritària utilitzada en les assemblees per tothom i per a dirigir-se a tothom. Fins i tot els treballadors catalanoparlants, els quals empen normalment el català

* Impossible de reproduir aquí.

quan es troben en grups petits, passen al castellà en una assemblea. Hi ha, però, dues o tres ocasions en les quals el moderador de l'assemblea comença en català i dos o tres treballadors es dirigeixen individualment en català a l'assemblea. En altres ocasions, algun treballador es dirigeix en català a l'assemblea, però se li demana que utilitzi el castellà, cosa que no fa sempre. També hi ha algunes intervencions espontànies en català, sobretot paraules curtes, exclamacions, etc. És evident també la interferència entre el català i el castellà, com la utilització de paraules catalanes que han perdut el significat original: *conyl*, *coil*, *engegar*, etc. En definitiva, però, l'ús del castellà domina, fins i tot, per anomenar gent pel nom, traduint en aquesta llengua cognoms i noms catalans, o per demanar silenci.

- B) *Situacions definides per la participació d'un grup petit de persones (generalment el comitè de delegats), en un lloc petit de l'empresa, discutint temes formals i laborals.*

La composició equilibrada entre castellano i catalanoparlants fa que la llengua emprada en aquest tipus de situacions sigui, indistintament segons el parlant, la catalana o la castellana. També hi ha casos en què treballadors catalanoparlants es dirigeixen en castellà al conjunt del comitè per costum de les assemblees i, en canvi, aquells treballadors que parlen indistintament català o castellà, encara que la seva llengua materna és la castellana, intervenen gairebé sempre en català, perquè volen fer l'esforç de parlar-lo i perfeccionar-lo. També hi ha un canvi d'una llengua a l'altra segons la llengua de l'interlocutor. D'altra banda, és curiosa també l'actitud dels treballadors quan es veuen influïts pel comportament lingüístic d'un participant extern a l'empresa. El fet de ser una persona amb una certa autoritat i un cert prestigi fa que molts cops els treballadors segueixin emprant la llengua amb què aquest ha iniciat la conversa.

- C) *Situacions definides per la participació de grups de dos o tres treballadors dins d'una oficina, parlant de temes diversos relacionats amb la feina.*

La llengua majoritàriament utilitzada és el castellà, fins i tot, per part dels catalanoparlants, que passen al castellà quan saben que el seu interlocutor és castellanoparlant. Hi ha ocasions en què les converses són en català perquè tots els treballadors són catalanoparlants, però en aquests casos hi ha moltes interrupcions en castellà, ja que no es domina el català.

- D) *Situacions definides per la participació de grups petits de treballadors dins l'empresa, parlant de temes personals i, per tant, informals.*

En aquest tipus de situacions es produeixen més intervencions en català, com era d'esperar, ja que hi ha més espontaneïtat. Amb tot, el castellà continua sent la llengua majoritària. A més a més, tampoc no s'observa tant el fenomen de canvi de llengua per part dels catalanoparlants, en adaptar-se al medi majoritàriament castellanitzat, com és el d'una empresa on abunden els immigrants.

- E) *Situacions definides per la participació de grups petits de treballadors en converses curtes, però no espontànies, sinó provocades, parlant de temes concrets i en indrets també cercats artificialment.*

La varietat de llengua utilitzada és el castellà, perquè la major part dels treballadors que intervenen són castellanoparlants i les intervencions dels catalanoparlants són fetes en castellà per ser aquesta llengua la més entesa. D'altra banda, és clara la interferència entre català i castellà.

- F) *Situacions definides per la participació dels treballadors, parlant de temes personals i fora de l'empresa.*

La llengua utilitzada depèn de les converses establertes amb segons quins interlocutors. Si s'estableixen grups petits, aleshores el comportament dependrà de la llengua dels dos, tres, o més involucrats, encara que a nivell general es pot dir que la llengua majoritàriament emprada és la castellana.

- G) *Situacions definides per la participació dels treballadors de l'empresa i persones externes: públic, encarregats, etc., en el marc de l'empresa i durant la jornada laboral.*

En aquest cas, la varietat utilitzada també depèn de l'interlocutor, però normalment, si els treballadors són castellanoparlants, encara que el client preguntí i s'adreçés en català, els participants segueixen en castellà. D'altra banda, si són catalanoparlants, però el client és castellanoparlant, adopten aquesta darrera llengua.

La investigació a l'empresa-control solament ha implicat quatre hores de gravació i set situacions lingüístiques (quatre de gravades i tres de no gravades):

- A) *Situació definida per la participació d'un grup de treballadors i l'encarregat, en el taller i parlant de temes de feina.*

En aquesta situació, el comportament dels treballadors i el de l'encarregat són igualment interessants. Aquest últim, que és catalanoparlant, es dirigeix en català als treballadors catalanoparlants, però ho fa en castellà quan parla amb treballadors no-catalanoparlants. Els treballadors catalanoparlants li responen en català, però també canvien al castellà quan parlen amb treballadors castellanoparlants. En general, els treballadors entre ells parlen en castellà.

- B) *Situació similar a l'anterior, però amb interrupcions que impliquen altres tipus d'actes orals o lingüístics.*

En relació a la varietat de llengua emprada, es produeixen els mateixos tipus d'adaptacions. La conversa per telèfon entre un client i un treballador s'esdevé en castellà, però això és degut al fet que aquest treballador és castellanoparlant habitual. Pel que fa als temes, s'ha de constatar l'ús del castellà per a les qüestions tècniques, per a les indicacions de carrers i adreces i per a comptar números, i això fins i tot per part de treballadors catalanoparlants.

- C) *Situació definida per la participació únicament de treballadors, en el taller i sobre temes de feina.*

Aquí es torna a repetir el fenomen d'adaptació esmentat més amunt, és a dir, que tant els treballadors catalanoparlants com els castellano-parlants utilitzen el castellà per adreçar-se a la majoria, encara que hi hagi més d'un treballador catalanoparlant, i els catalanoparlants solament empren el català si mantenen una conversa gairebé privada, o a part, amb algun catalanoparlant. Aquest comportament completament castellanitzat s'accentua molt més quan es tracta de temes més aviat formals.

- D) *Situació definida per la participació dels treballadors, en el taller i parlant de temes transcendentals.*

A nivell de varietat es torna a repetir la tendència de sempre: els catalanoparlants s'adapten a la llengua de l'interlocutor i, en general, utilitzen prioritàriament el castellà. Un altre fenomen interessant d'esmentar és el fet de cantussejar en castellà per part de treballadors catalanoparlants.

- E) *Situació (no gravada) definida per la participació de l'encarregat i dels treballadors, dins un bar i parlant de temes personals i de feina.*

Aquí és important de constatar que la llengua de l'encarregat (que també és la de la entrevistadora), és a dir, el català, influencia les intervencions dels treballadors, els quals, si són catalanoparlants portaran la conversa en català i si són castellano-parlants també s'esforçaran i faran l'intent de parlar en català.

- F) *Situació (no gravada) definida per la participació dels treballadors sols, dins d'un bar, a l'hora de dinar, parlant de temes informals.*

Els treballadors catalanoparlants s'adapten a la llengua de l'interlocutor. D'una banda, s'adrecen en català a la investigadora i també a altres treballadors catalanoparlants, però ho fan en castellà quan parlen amb treballadors no catalanoparlants. Quan hi ha majoria de catalanoparlants, aleshores sí que es mantenen en l'ús del català. Un element decisiu és la qüestió del respecte i del prestigi de la llengua utilitzada per algú que es considera que té un estatus superior.

- G) *Situació (no gravada) definida per la participació dels treballadors, dins un bar i parlant de temes intranscendents i personals.*

Aquí hi ha dos tipus de fets lingüístics que es produeixen simultàniament: una conversa entre treballadors jugant a cartes i un debat entre la resta de treballadors i l'entrevistadora. Com passa habitualment, la varietat que domina és el castellà i en relació al català es repeteix la tendència de sempre.

6.1.2. L'enquesta

En el moment de considerar la llengua que utilitzen els treballadors dins l'empresa, una dada que no es pot perdre de vista al llarg de la discussió és la que fa referència al lloc d'origen dels treballadors, perquè aquesta serà la clau per explicar molts dels comportaments que els tre-

balladors reflecteixen. En aquest sentit, cal recordar-ho, a l'empresa-base un 37 per 100 dels treballadors són nats a Catalunya i un 63 per 100 són nats fora de Catalunya. D'altra banda, tot el contrari s'esdevé a l'empresa-control, on un 62 per 100 és nat a Catalunya i la resta, un 38 per 100, és de fora.

A) Cadena (taller)

La llengua majoritàriament emprada pels treballadors de l'empresa quan es troben en el taller sense cap representant de l'empresa, i parlant de temes personals, socials o de feina, és el castellà. Així, un 68'5 per 100 (37)⁵ parla castellà i un 31'5 per 100 (17) segons la llengua de l'interlocutor:

TAULA 1

	PERSONALS		SOCIALS		LABORALS	
	nbre.	%	nbre.	%	nbre.	%
Català	—	—	—	—	—	—
Castellà	37	68,5	37	68,5	37	68,5
Indistintament	—	—	—	—	—	—
Segons interlocutor	17	31,5	17	31,5	17	31,5
No contestades	—	—	—	—	—	—
Total	54	100	54	100	54	100

El que demostra aquesta última dada és que hi ha un percentatge de treballadors que té una actitud de respecte envers la llengua dels altres i atès que són els catalans els qui funcionen com a bilingües, sempre seran aquests els qui adoptaran una actitud de respecte. Això no vol pas dir que augmenti el nombre de parlants en català. De fet, recordem que solament un 17 per 100 (9) accepta parlar usualment català. Si restem aquesta dada al 31'5 per 100 que diu parlar segons la llengua de l'interlocutor i el resultat el sumem al 68'5 per 100 que accepten emprar el castellà, obtenim així el percentatge real de castellanoparlants: 83 per 100, resultat que s'acosta molt al tant per cent que diu tenir el castellà com a llengua més usual: 81 per 100. Aquestes dades demostren que el castellà és majoritàriament utilitzat en aquesta situació. Quan l'únic factor que canvia de la situació lingüística anterior és la incorporació d'un participant específic, com és l'encarregat, les dades es modifiquen una mica però no substancialment.

Aquestes dades contrasten molt amb les mateixes que fan referència a l'empresa-control. En aquesta última empresa, dues tercers parts de la plantilla entrevistada contesten que utilitzen la llengua de l'interlocutor, i l'altra tercera part es reparteix entre els qui empren el català i el castellà. Aquest fet és coherent amb el comportament observat a través de l'anàlisi de les gravacions.

⁵ Els números entre parèntesis darrera els percentatges es refereixen al nombre de treballadors.

B) Esmorzar (bar)

La llengua majoritàriament parlada pels treballadors a l'hora d'esmorzar torna a ser el castellà, i això tant en el cas de parlar de temes personals, com socials o laborals. Tampoc no canvia el comportament si s'hi incorpora un encarregat; l'únic canvi que s'observa és la disminució dels qui contesten que parlen castellà, percentatge que es suma al tant per cent dels qui no contesten, o sigui, que no és significatiu. En canvi, si és interessant de constatar el petit augment que s'observa en relació als qui contesten que parlen castellà. I així es torna a repetir la tendència esmentada més amunt, és a dir, que quan hi ha un tracte més personal i íntim, els treballadors es defineixen més i els qui coneixen dues llengües s'adapten a la llengua que empra la majoria.

A nivell de l'empresa-control, i tal com passava en l'anterior situació, les dades contrasten molt, però coincideixen amb el comportament observat en relació a quan els treballadors es trobaven sols o amb algun encarregat.

C) Assemblea (sala o nau gran de l'empresa)

L'ús majoritari del castellà encara és més evident en el marc de la situació que es dona durant una assemblea laboral, i això tant si es parla de temes socials com laborals i tant si hi ha un encarregat com si els treballadors es troben sols. Així, un 98 per 100 (53) de treballadors utilitza el castellà, i solament un 2 per 100 (1) empra la llengua dels interlocutors, la qual cosa en aquest cas es pot interpretar com la llengua de la majoria, és a dir, el castellà:

TAULA 2

	PERSONALS		SOCIALS		LABORALS	
	nbre.	%	nbre.	%	nbre.	%
Català	—	—	—	—	—	—
Castellà	53	98	53	98	53	98
Indistintament	—	—	—	—	—	—
Segons l'interlocutor	1	2	1	2	1	2
No contestades	—	—	—	—	—	—
Total	54	100	54	100	54	100

Aquestes dades contrasten amb les que fan referència a les dues anteriors situacions, perquè aquí la tendència de comportament implica un ús majoritari del castellà. Això és degut al fet que en una assemblea —on les relacions són menys personals— es planteja la qüestió de l'utilitarisme, és a dir, la utilització de la llengua que és entesa per la majoria. I aquesta és, sens dubte, el castellà.

D'altra banda, si es comparen aquestes dades amb les que es refereixen al comportament dels treballadors de l'empresa-control es veurà que no són tan diferents de les de l'empresa-base.

D) *Públic (empresa)*

Una situació interessant de comentar, i també dins el marc de l'empresa, és el comportament lingüístic dels treballadors en les relacions empresa-públic, a nivell de vendes, informació, reparacions, etc. Així, en el marc de l'empresa-base, un 72 per 100 (39) de treballadors empra el castellà cara al públic i un 18'5 per 100 (10) ho fa en català. D'altra banda, un 4 per 100 (2) ho fa indistintament i un 5 per 100 (3) segons la llengua de l'interlocutor.

E) *Telefon*

La llengua majoritàriament utilitzada per a contestar per telèfon entre els treballadors de l'empresa-base és el castellà. Així, un 67 per 100 (36) utilitza el castellà i un 20 per 100 (11) el català. Els percentatges que es refereixen a la utilització d'ambdues o indistintament es podrien sumar i donaria un 13 per 100.

A l'empresa-control s'observa la mateixa tendència de sempre, és a dir, una repartició de percentatges entre els qui utilitzen el castellà, el català i, en aquest cas, ambdues llengües. Aquesta tendència és deguda al percentatge d'autòctons i immigrants existent en aquesta empresa i al fet que els primers s'adapten a la llengua de l'interlocutor o del medi.

F) *Llengua utilitzada per a llegir*

La llengua majoritàriament emprada per a llegir, tant llibres com revistes, és el castellà. Així, un 91 per 100 (48) ho fa en castellà, solament un 4 per 100 (2) en català i un 2 per 100 (1) indistintament. En relació a aquesta variable és important de recordar les dades que fan referència al lloc de naixement, però sobretot a la llengua utilitzada a l'escola, la qual és majoritàriament el castellà. Això vol dir també que l'ensenyament formal i, per tant, la lectura, es va portar en aquesta llengua.

Com era d'esperar, el comportament dels treballadors de l'empresa-control és molt semblant al dels de l'empresa anterior, i és el castellà la llengua utilitzada també en aquesta empresa, tot i que hi ha una gran majoria d'autòctons. Això fa concloure que el factor decisiu és la qüestió de l'ensenyament formal, és a dir, la llengua en què s'aprèn a llegir i escriure.

Una qüestió diferent és la que fa referència a les dades corresponents a la llengua utilitzada per a llegir els cartells que es publiquen en forma bilingüe, o sigui, amb el mateix text en català i en castellà. Les dades reflecteixen que, en el fons, hi ha una capacitat o coneixement «potencial» i segurament també «passiu» de la llengua catalana. Així, un 63 per 100 llegeix les dues versions, un 15 per 100 llegeix la versió catalana, un 9 per 100, la castellana i un 13 per 100, indistintament l'una i l'altra. Aquests són els bilingües «actius».

G) *Llengua utilitzada per a escriure*

El comportament lingüístic dels treballadors en relació a l'escriptura encara és més castellanitzat que en el cas de la lectura i, aquí, encara té més a veure la qüestió de l'ensenyament formal. S'ha de recordar que la majoria de catalans adults no ha rebut ensenyament escrit del català.

Així, la gran majoria de treballadors de l'empresa-base prefereix escriure en castellà, i de fet escriu tota la correspondència en aquesta llengua. Les xifres augmenten encara més quan es tracta d'omplir els formularis oficials. Això queda palès en la taula següent:

TAULA 3

	PREFEREIX ESCRIURE		LLETRES		FORMULARIS	
	<i>nbre.</i>	%	<i>nbre.</i>	%	<i>nbre.</i>	%
Català	3	5,5	3	5,5	1	2
Castellà	51	94,5	51	94,5	53	98
Indistintament	—	—	—	—	—	—
Segons interlocutor	—	—	—	—	—	—
No contestades	—	—	—	—	—	—
Total	54	100	54	100	54	100

CONCLUSIONS

Després d'aquesta anàlisi⁶ del comportament lingüístic dels treballadors a diferents àmbits i en diferents situacions —definides pels participants, els llocs i els temes diversos— s'ha pogut arribar a les següents conclusions:

1. A nivell de participants, quan hi ha una majoria d'immigrats no catalanoparlants, la llengua majoritàriament emprada dins l'empresa és el castellà, mentre la minoria d'autòctons catalanoparlants utilitza el català entre ells. D'altra banda, quan hi ha una majoria d'autòctons catalanoparlants habituals, aquests treballadors s'adapten a la llengua del medi, és a dir, al castellà. En àmbits més reduïts com la família, s'utilitza la llengua més usual entre els cònjuges, i si no coincideix, normalment domina el castellà.

2. A nivell de llocs que impliquen situacions més o menys formals com, per exemple, les assemblees a la feina, s'utilitza sempre el castellà; a llocs més informals, dependrà del tema i del participant. La tendència per part dels catalanoparlants és adaptar-se a la llengua dels interlocutors. Els immigrants no catalanoparlants utilitzen sempre el castellà. D'altra banda, en situacions també formals, però en les quals participin dues o tres persones, és més normal i freqüent que cadascú utilitzi la llengua pròpia.

3. A nivell de temes també es pot dir el mateix, és a dir, si són temes més aviat associats a qüestions formals, com els temes socials o laborals, la tendència és fer-ho en castellà. Normalment, però, el comportament dels treballadors dins l'empresa i fora no varia segons el tema, o bé solament en relació a temes molt concrets com els acudits, les històries, etc.

4. A nivell de modalitat de llengua és un fet que la llengua emprada

⁶ Anàlisi que no es pot incloure aquí per raons òbvies d'espai.

per a llegir és el castellà i això encara es confirma més en relació a l'escriptura. També s'ha vist, però, que en relació a la lectura, almenys, s'observa un esforç per poder arribar a fer-ho en català.

5. Finalment, els punts anteriors fan definir el medi de l'empresa com a completament castellanitzat, i concloure que el comportament lingüístic dels treballadors com a grup social global es porta a terme bàsicament en castellà, i això tant en àmbits formals (feina) com informals (família, amistat).

6.2. Les actituds

6.2.1. Les actituds envers la identitat pròpia i la nacionalitat catalana

Amb les preguntes que fan referència a aquest apartat el que es pretenia era analitzar si els treballadors tenien clar els conceptes de nacionalitat o regionalitat, o si al contrari, i després de 40 anys de nacionalitat imposada, encara se sentien formar part de l'Espanya «una, grande y libre». Així, els percentatges que reflecteixen les respostes a les preguntes de si es consideren espanyols, catalans o ambdues coses, estan molt repartits, com ho demostra la taula següent:

TAULA 4

	<u>nbre.</u>	<u>%</u>
Espanyol	20	37
Català	14	26
Ambdós	16	29,5
No contestades	4	7,5
Total	54	100

Aquestes actituds no es donen entre els treballadors de l'empresa-control, ja que hi ha una clara majoria de treballadors que es consideren catalans abans que espanyols. Aquest fet té relació amb el lloc d'origen d'aquests.

Pel que fa a les respostes més qualitatives, entre els treballadors que contesten que se senten espanyols hi ha tot tipus d'arguments com, per exemple, «perquè són d'Espanya», «perquè van néixer a Castella», «a Andalusia» o «a Extremadura». D'altra banda, entre els qui se senten catalans, uns contesten que «perquè estimen Catalunya» o perquè «els ve dels avis»; altres «perquè Catalunya és una nació» o perquè «hi porten vivint molts anys». Finalment, hi ha un alt percentatge que contesta que es considera tan espanyol com català i això per diverses raons: «perquè és d'aquí i d'Espanya» i «porta temps aquí», o bé, «perquè no es creu regionalista». També hi ha un tant per cent alt que no contesta i diu que no sap, o bé contesta una mica paradoxalment: «se senten universals».

Quan es planteja una tria entre nacionalitat o alguna regionalitat concreta, aleshores els treballadors són més definits i les respostes coincideixen bastant amb el lloc d'origen. De fet, si el nombre de treballa-

dors que se sent i es considera català augmenta, aleshores la raó s'ha de buscar en els anys que porten vivint a Catalunya, o sigui entre els treballadors més vells. Aquestes mateixes actituds queden reflectides si s'analitzen les dades que fan referència a l'empresa-control, encara que el percentatge de treballadors, en aquesta empresa, que es considera català augmenta considerablement en relació als nascuts a Catalunya.

En relació a la pregunta de *qui és català?*, la majoria de treballadors de l'empresa-base identifica ciutadania amb lloc de procedència; altres consideren que és català qui viu i treballa aquí a Catalunya, i finalment un tant per cent bastant elevat també argumenta que qui és català és aquell que sent tot allò que defineix la identitat catalana, com la sardana, etc. Les actituds dels treballadors de l'empresa-control són molt semblants a les dels treballadors de l'empresa-base. Cal esmentar, però, que el percentatge que es refereix a «qui viu i treballa a Catalunya» és més alt i, en canvi, «el fet d'haver nascut aquí» i «sentir tot allò que implica ser català» no són variables tan importants. En general ja s'ha dit que és molt difícil de definir això de la nacionalitat (o de la catalanitat) ja que hi ha molts possibles criteris (lingüístics, geogràfics, jurídics, etc.) i tots semblen prou incomplets per a poder explicar la complexitat de la qüestió.

6.2.2. Actituds i coneixements sociolingüístics

Les dades que es refereixen a les respostes donades a la pregunta d'on pensaven els treballadors que es parlava català demostren que comença a haver-hi una consciència de l'abast geogràfic de la llengua catalana, ja que la meitat de treballadors contesta que es parla a Catalunya-Principat, al País Valencià, a les Illes i a Catalunya-Nord. Aquestes dades també reflecteixen que es té una consciència de la unitat de la llengua. D'altra banda, hi ha un tant per cent bastant elevat que pensa que solament es parla català a Catalunya-Principat, i després segueix la xifra que es refereix a l'abast geogràfic de l'Estat espanyol.

A nivell de l'empresa-control es dona una tendència molt semblant, és a dir, que és majoritari el tant per cent de la gent que coneix l'abast geogràfic de la llengua.

Pel que fa al nombre de parlants del català, les dades no són tan encoratjadores com les anteriors, ja que hi ha un percentatge molt elevat de participants, tant a l'empresa-base com a l'empresa-control, que no contesten perquè argumenten no saber-ho. Un tant per cent alt, d'altra banda, contesta correctament, apropant-se a la realitat.

A l'empresa-control hi ha més treballadors que semblen tenir un coneixement més exacte sobre el nombre de parlants de la llengua catalana, exactitud deguda al nombre més elevat d'autòctons en aquesta empresa.

On sembla que els treballadors són més conscients de la realitat sociolingüística és a nivell dels àmbits en què s'utilitza el català, ja que una gran majoria de treballadors de l'empresa-base, un 57'5 per 100 (31) pensa que els àmbits on es parla català són el de la família i el de l'amistat i aquesta opinió reflecteix bastant la realitat. D'altra banda, és cert que des de les pre-autonomies, el català ha avançat a nivell d'ús i que

amb l'Estatut i la recuperació de les institucions hi ha hagut una més gran utilització del català per les instàncies oficials. Aquest fet és el que explica que hi hagi un 35 per 100 que pensi que la llengua catalana també s'utilitza en els àmbits oficials.

Les xifres s'inverteixen en descriure les actituds i opinions dels treballadors de l'empresa-control, ja que hi ha una gran majoria que pensa que el català s'utilitza en els àmbits familiar, d'amistat i oficial. La raó per a aquestes opinions s'ha de buscar en la interpretació de la paraula «oficial». S'ha de tenir en compte que en aquesta empresa hi ha majoria d'autòctons amb actituds positives i, fins i tot, militants en relació a la llengua i al fet nacional català; és possible que hi hagi una confusió entre el que es pensa que hauria de ser la realitat sociolingüística i el que és realment, o, en altres paraules, confonen el que implica l'ús oficial i el comportament quotidià dels parlants.

6.2.3. Llengua, qüestió nacional i consciència de classe

Per tal d'analitzar quin nivell de consciència tenien els treballadors sobre els lligams entre qüestió nacional i consciència de classe, es van introduir dues preguntes que fan referència a aquestes dues qüestions i a la possible incidència de la llengua en totes dues. D'una banda, es volia saber l'opinió dels treballadors sobre la composició de la classe obrera, i de l'altra, quina llengua pensaven que era millor utilitzar en la situació actual per aconseguir una millor comunicació i unitat dins el moviment obrer. Així, a la pregunta sobre la composició de la classe obrera catalana, el 100 per 100 de la plantilla de l'empresa-base pensa que tots els treballadors, i la mateixa situació es dona a nivell de l'empresa-control.

En relació a la segona pregunta és interessant de comentar l'actitud davant la qüestió de la llengua i la necessitat de la unitat de la classe treballadora. En aquest sentit, un percentatge bastant elevat creu que cada persona hauria de poder mantenir la seva llengua. El percentatge que segueix en importància és el que es refereix a l'opinió d'aquells treballadors que pensen que s'hauria de parlar solament català. A l'empresa-control, d'altra banda, encara hi ha més treballadors que pensen que cadascú hauria de poder emprar la seva pròpia llengua.

6.2.4. Les actituds davant la llengua

Un tant per cent bastant elevat, 42'5 per 100 (23), de treballadors de l'empresa-base considera que és necessari que tothom parli català, i un 29'5 per 100 (16) pensa que és convenient. Aquestes dades reflecteixen una actitud força positiva envers el català. D'altra banda, un percentatge molt baix (6 per 100) creu que és innecessari, un 15 per 100 (8) creu que és indiferent i un 7 per 100 no contesta. A l'empresa-control les actituds semblen molt més definides. Així, més de dos terços de la part de la plantilla estudiada pensa que el fet que tothom parli català és quelcom necessari, la qual cosa, sumada al tant per cent dels qui pensen que és convenient, implica un percentatge molt més elevat que en el cas de l'empresa-base.

D'altra banda, una gran majoria de treballadors de l'empresa-base, un 85 per 100 (46) veu el futur de la llengua catalana en ascens i el ma-

teix passa amb els treballadors de l'empresa-control. Aquestes dades no fan més que confirmar l'actitud positiva envers la llengua catalana, que ja s'ha esmentat més amunt.

Una altra pregunta de l'enquesta, que ha permès analitzar les actituds davant la llengua, és la que es refereix a l'estatus que els treballadors pensen que hauria de tenir la llengua catalana a Catalunya. Així, un percentatge molt elevat, 65 per 100 (35) pensa que en aquests moments el català hauria de ser oficial, però arbitrànt una sèrie de mesures transitòries que no fessin d'aquesta oficialitat una mesura discriminatòria. Un 31'5 per 100 pensa que hauria de ser cooficial juntament amb el castellà. En canvi, les xifres estan molt més equilibrades en relació a les respostes dels treballadors de l'empresa-control, sobretot pel que fa a la consigna d'oficialitat.

6.2.5. Les actituds davant els parlants

A la pregunta sobre les reaccions envers alguna persona que parli català, la majoria de treballadors respon molt positivament. Així, un 70 per 100 (38) respon que normalment deixa que la persona que se li adreça en català continuï parlant en aquesta llengua, xifra a la qual s'haurà de sumar el tant per cent que es refereix a aquell grup de treballadors que procura entendre-la: 22'5 per 100 (12). La resta correspon al total d'actituds negatives en el sentit d'exigir que els catalanoparlants utilitzin el castellà: 7 per 100 (4). Evidentment això és força encoratjador tenint en compte el tant per cent bastant elevat de treballadors nascuts fora de Catalunya en el marc de l'empresa-base. A l'empresa-control aquestes actituds encara semblen més positives, però això s'ha de relacionar al percentatge elevat d'autòctons en aquesta empresa.

Tot el que s'acaba de dir queda encara més confirmat si s'analitzen, a nivell qualitatiu, les respostes a la pregunta sobre actituds que implica la disposició dels parlants a canviar de llengua segons l'interlocutor. Així, considerant el conjunt de la plantilla, el nombre de treballadors —autòctons i immigrants— que estaria disposat a canviar de llengua (català o castellà) si l'interlocutor no pogués comprendre la llengua del participant, és molt elevat: 33, o sigui, un 61 per 100. Aquestes tendències varien si es consideren els subgrups. Els autòctons estarien disposats a canviar de llengua i passar a utilitzar el castellà, la qual cosa demostra que tots els autòctons poden comportar-se de forma bilingüe. En canvi, entre els immigrants, un tant per cent molt alt (62 per 100) no canviaria de llengua encara que es trobés amb autòctons que no poguessin comprendre el castellà.

6.2.6. Les actituds davant l'ensenyament del català

Les actituds de l'empresa-base en relació a com hauria de ser l'ensenyament del català als infants són fortament positives. Així, es constata que sumant les dades que fan referència a les respostes «necessari» i «convenient» s'obté un tant per cent molt elevat: 96 per 100 (52). A nivell més qualitatiu es pot esmentar que hi ha moltes opinions en relació amb aquesta qüestió i unes són més positives que altres. Així, alguns treballadors pensen que si els fills s'han d'integrar definitivament aquí, la llengua catalana se'ls farà necessària i més val que l'aprenquin cor-

rectament. Altres pensen que és un enriquiment, però que s'han d'ensenyar altres llengües com el galleg i el castellà. Hi ha un grup petit que opina que, donada la situació nacional històrica, cultural i lingüística, és obligat donar un impuls al català.

D'altra banda, aquestes dades coincideixen molt amb les aportades per Vinyes (un 97 per 100 d'immigrats desitgen que els fills aprenguin català) i per Reixach (un 94 per 100 volen que sàpiguen català), tot i que ells analitzen el subgrup d'«immigrats» i aquí s'està estudiant el grup social «treballadors» de forma global. A més a més, cal recordar que les dades de Vinyes es refereixen a localitats amb majoria immigrada.

Les opinions en relació a com s'haurien d'impartir les classes en els barris immigratoris estan molt definides en el cas dels treballadors de l'empresa-base. Així, una gran majoria pensa que en l'actualitat l'ensenyament s'hauria de fer en castellà amb classes de català, perquè s'és conscient de la realitat demogràfica d'aquests barris. Aquestes dades contrasten una mica amb els resultats de l'anàlisi realitzada a l'empresa-control, ja que hi ha un percentatge mitjanament elevat que pensa que s'haurien de fer les classes en català, i el castellà deixar-lo com a matèria. Aquestes actituds s'han de contemplar en el marc del lloc d'origen de la majoria dels treballadors d'aquesta empresa, i de la consciència que únicament un ensenyament formal d'una llengua pot assegurar la seva supervivència i desenvolupament com a tal i la utilització correcta pels parlants.

A la pregunta sobre quin règim d'ensenyament de la llengua catalana s'hauria d'implantar des d'ara a Catalunya, els treballadors responen d'una forma molt repartida entre cadascuna de les possibilitats contemplades. Així, un 46 per 100 (25) dels treballadors de l'empresa-base pensa que l'ensenyament hauria de ser obligatori, i un 52 per 100 (28) pensa que hauria de ser optatiu. La majoria d'immigrats és de l'opinió que el català ha de ser optatiu com a reacció natural de defensa contra la possibilitat d'una imposició. Aquestes dades contrasten amb les que fan referència a l'actitud positiva envers l'ensenyament dels fills.

Pel que fa a l'empresa-control, el percentatge de treballadors que pensa que l'ensenyament hauria de ser obligatori és més elevat, però aquest increment s'ha d'atribuir, sens dubte, al percentatge més elevat també de treballadors autòctons.

CONCLUSIONS

L'anàlisi de les actituds dels treballadors envers la llengua i, d'alguna manera, envers totes les qüestions relacionades amb el fet nacional català, permet arribar a les següents conclusions:

1. Hi ha una tendència positiva envers la identificació amb la nacionalitat i la identitat catalanes per part dels treballadors en conjunt, encara que s'ha d'acceptar que alguns immigrants continuen reivindicant la seva identitat d'origen. Aquesta primera tendència va guanyant cada vegada més adeptes. D'altra banda, també hi ha una part dels treballadors que continua considerant Espanya com a la pàtria indispensable.

2. Aquesta tendència esmentada més amunt es veu corroborada pel

grau de coneixement que els treballadors tenen d'una sèrie de factors que defineixen la nacionalitat catalana (nombre de parlants, àmbits i àrees d'ús), la qual cosa a la vegada implica una actitud positiva envers la llengua i tota la qüestió nacional catalana. També s'ha observat per part dels treballadors una maduresa en veure la imbricació entre les reivindicacions nacionals i les socials i polítiques.

3. L'actitud envers la llengua també és força positiva i no solament en el sentit que se li atribueix un futur molt brillant, sinó que hom creu que ha de ser impulsada i ensenyada als infants. De tota manera, es perfila també una mena de sentiment de defensa per por a la imposició, por que es reflecteix en els arguments que els treballadors donen en relació a la necessitat de conèixer la llengua catalana. O sigui, que aquesta necessitat la veuen més com a opció que com a obligatorietat.

4. Això fa concloure que hi ha una voluntat d'integració per part dels treballadors, però que la consideren aplicable als fills més que no pas a ells mateixos. Així, de forma majoritària, hom creu que el català ha de ser oficial, però amb mesures transitòries, és a dir, que avui per avui s'ha de començar amb el castellà i anar introduint el català paulatinament, sobretot en els barris immigratoris.

5. Aquesta actitud defensiva, a més a més, es veu reforçada per una infravaloració dels mateixos treballadors, ja que argumenten que no poden adoptar la utilització del català perquè no el saben i no l'han pogut aprendre, com passa amb els autòctons.

6. Finalment i com a conclusió general, s'ha d'esmentar que les diferències quant a actituds, positives o no, que queden reflectides en l'anàlisi, es donen sobretot quan hi ha majoria d'autòctons. D'altra banda, s'ha de tornar a recordar que aquestes dades representen solament grans tendències de comportament i d'actituds.

6.3. *La competència lingüística*

6.3.1. La comprensió oral i escrita

6.3.1.1. La comprensió oral

Si s'observen els resultats que s'inclouen a la Taula 5 es constata que els graus de comprensió definits com elemental, mitjà i avançat, estan molt repartits; és a dir, un terç dels treballadors diu que comprèn el català, un altre terç accepta comprendre'l bastant bé i, finalment, una mica menys d'un terç diu parlar-lo perfectament. Aquesta opinió sobre la pròpia competència lingüística es repeteix quan es pregunta si poden comprendre la ràdio o la televisió. En canvi, l'opinió que tenen els treballadors sobre llur competència a nivell de comprensió és diferent quan es tracta de saber el que es diu a través d'un altaveu dins l'empresa o en una estació de trens, etc. En aquest últim cas, gairebé la meitat de treballadors de l'empresa-base creu que comprèn el català bastant bé, i gairebé l'altra meitat creu comprendre'l perfectament; finalment un 15 per 100 el comprèn una mica. Això vol dir que a l'empresa-base no hi ha cap treballador que no entengui gens el català, tal com ho demostra la taula següent:

TAULA 5

	GENERAL		RÀDIO		TELEVISIÓ		ALTAVEU	
	nbre.	%	nbre.	%	nbre.	%	nbre.	%
Nul (gens)	2	4	2	4	1	2	—	—
Elemental (mica)	18	33	18	33	19	35	8	15
Mitjà (bastant bé)	18	33	18	33	18	33	23	42,5
Avançat (perfectament)	16	30	16	30	16	30	23	42,5
No contestades	—	—	—	—	—	—	—	—
Total	54	100	54	100	54	100	54	100

A nivell de l'empresa-control, la meitat justa de treballadors pensa que comprèn perfectament el català i un percentatge també força elevat creu comprendre'l bastant bé. Això pel que fa la comprensió oral en general. Quant a la comprensió de la ràdio i la televisió, la competència en català és gairebé completa, ja que una meitat l'entèn perfectament, i l'altra, bastant bé. Com en el cas de l'empresa-base, els resultats varien una mica en relació a la comprensió a través de l'altaveu, ja que hi ha un percentatge petit que diu comprendre'l solament una mica. Això, però, ho atribueix a causes purament extra-lingüístiques, com els sorolls, etcètera.

Per mesurar la comprensió oral objectiva dels treballadors es va utilitzar un test lingüístic que incloïa diverses parts. En relació als resultats, s'han agrupat les respostes d'acord amb els tres nivells de coneixement esmentats més amunt: elemental (quan contesten una o dues preguntes correctament), mitjà (tres o quatre) i avançat (cinc o més). En concret, la comprensió oral objectiva dels treballadors de l'empresa-base a nivell de vocabulari no és tan llunyana de la impressió subjectiva esmentada abans. S'observa, però, que la comprensió real és superior a la subjectiva i que el que succeeix, de fet, és que hi ha una infravaloració de les pròpies capacitats. Hi ha també una actitud negativa i molt comuna que consisteix a negar una capacitat real per poder justificar un comportament determinat, en aquest cas, la comoditat de seguir emprant el castellà i l'exigència per part dels immigrants que els autòctons deixin de parlar català i emprin el castellà. A l'empresa-control, la competència real encara és més elevada: gairebé dos terços tenen una comprensió perfecta.

Pel que fa a la sintaxi, és interessant d'observar que els treballadors de l'empresa-base demostren una competència mitjana o bé avançada, ja que gairebé no hi ha cap treballador que no encerti almenys cinc de les frases que corresponen a les vinyetes de la història inclosa en el test lingüístic. Les dades que reproduïm a la TAULA 6 demostren que hi ha una comprensió gairebé perfecta del català en aquest nivell.

TAULA 6

	<i>nbre.</i>	<i>%</i>
Nulla (0)	—	—
Elemental (d'1 a 4)	1	2
Mitjana (de 5 a 8)	6	11
Avançada (de 9 a 10)	47	87
Total	54	100

A l'empresa-control, el percentatge que es refereix a una comprensió avançada o gairebé perfecta és molt alt, la qual cosa és coherent amb el nombre d'autòctons que hi ha en aquesta empresa.

6.3.1.2. La comprensió escrita

Com era d'esperar, la comprensió escrita dels treballadors és molt més baixa que en el cas de la comprensió oral, i això per les dues raons de sempre: l'alt percentatge d'immigrats i l'absència d'ensenyament formal del català que hauria permès de dominar la modalitat escrita. Malgrat aquesta manca d'ensenyament formal, un 44 per 100 de treballadors de l'empresa-base reflecteix un nivell avançat de comprensió escrita del lèxic català i un grau de comprensió encara més elevat es dona a l'empresa-control (TAULA 7).

TAULA 7

	<i>nbre.</i>	<i>%</i>
Nulla (0)	4	7,5
Elemental (d'1 a 4)	10	18,5
Mitjana (de 5 a 8)	16	29,5
Avançada (de 9 a 10)	24	44,5
Total	54	100

D'altra banda, s'observa que el grau de comprensió escrita en relació a la sintaxi és bastant baix. A l'empresa-base, el tant per cent més elevat és el que es refereix al nivell elemental, tal com ho demostra la TAULA 8.

TAULA 8

	<i>nbre.</i>	<i>%</i>
Nulla (0)	3	5,5
Elemental (d'1 a 3)	28	51,5
Mitjana de (4 a 6)	15	28
Avançada (de 7 a 8)	8	15
Total	54	100

A l'empresa-control els percentatges que es refereixen al grau de comprensió mitjà i avançat són molt elevats i les raons, com sempre, cal atribuir-les a l'alt tant per cent d'autòctons en aquesta empresa.

6.3.2. L'expressió oral i escrita

6.3.2.1. L'expressió oral

A) El nivell fonològic

Aquest nivell va ser mesurat a base de fer pronunciar una sèrie de paraules que inclouen sons consonàntics que no existeixen en castellà o bé que no són pronunciats correctament pels autòctons. En posició inicial es tractava de mesurar la capacitat d'actualitzar fonèticament d'una manera correcta els fonemes: /š/ en la paraula *xeringa*, /ž/ en la paraula *gelat* i /z/ en la paraula *zebra*. Les dades demostren que els treballadors tenen molta dificultat de pronunciar aquests sons i molts s'abstenen. Val a dir, però, que en aquest cas no és que les paraules siguin molt difícils i hi hagi un problema de vocabulari, sinó que els treballadors no estan segurs de la pronunciació. L'empresa-control, en canvi, presenta un panorama molt diferent, ja que la majoria és autòctona i catalanoparlant, i contesta, per tant, correctament amb algunes excepcions.

Pel que fa a la competència global en relació a la pronunciació dels sons descrits més amunt, les dades que s'hi observen contrasten molt amb els resultats de l'anàlisi de l'empresa-control, ja que en aquesta darrera empresa no hi ha gairebé ningú que no pronuncii correctament cap dels tres sons, situació que sí es dona a l'empresa-base, tal com ho demostra la Taula 9.

TAULA 9

	nbre.	%
Pronuncia correctament un so	18	33
Pronuncia correctament dos sons	11	20,5
Pronuncia correctament tres sons	1	2
Cap so	24	44,5
Total	54	100

El context mitjà, els fonemes estudiats són els inclosos dins les paraules *caixa*, /š/, *verge*, /ž/ i *casa*, /z/. Observant les dades es constata que el grau d'abstenció en l'expressió oral dels treballadors continua sent una constant, però també és cert que hi ha un percentatge alt de treballadors que actualitza aquests fonemes correctament. Aquestes dades contrasten bastant amb la competència que reflecteix el grup social constituït pels treballadors de l'empresa-control, on hi ha una gran majoria que pronuncia aquestes paraules correctament.

A nivell de competència global dels treballadors de l'empresa-base, es pot observar, a través de la Taula 10, que una part substancial de la plantilla no n'encerta cap, però també un percentatge important n'encerta tres:

TAULA 10

	<i>nbre.</i>	<i>%</i>
Pronuncia correctament un so	16	30
Pronuncia correctament dos sons	6	11
Pronuncia correctament tres sons	13	24
Cap so	19	35
Total	54	100

Finalment, observant les dades que fan referència a l'actualització correcta dels fonemes finals: /š/ *coix*, /m/ *camp*, /n/ *sant*, /p/ *bany*, /ŋ/ *sang* i /↓/ *all*, es constata que hi ha una abstenció bastant gran. L'anàlisi més qualitativa demostra que el que passava algunes vegades és que els informadors desconeixien la paraula en català; això, però, no implicava que no la sabessin pronunciar. D'altra banda, aquells treballadors que la pronunciaven normalment, ho feien correctament, mentre que el nombre dels qui les pronunciaven incorrectament era molt baix.

Aquesta tendència es veu corroborada per les dades obtingudes a partir de l'empresa-control; però, en aquest cas, els percentatges que es refereixen a les encertades són més elevats que els de l'empresa-base.

A nivell de competència global, el percentatge de treballadors que té una competència nul·la o molt elemental és superior al nombre de treballadors que tenen una competència mitjana, o una competència gairebé perfecta. Tot això queda reflectit a la taula següent:

TAULA 11

	<i>nbre.</i>	<i>%</i>
Nulla (cap)	17	31,5
Elemental (pronuncia correctament 1 o 2 sons)	4	7,5
Mitjana (pronuncia correctament 3 o 4 sons)	11	20,5
Avançada (pronuncia correctament 5 o 6 sons)	22	40,5
Total	54	100

En canvi, a l'empresa-control succeeix tot el contrari, és a dir, que una gran majoria de treballadors demostra tenir una competència fonològica en context final en català bastant perfecta, i molt pocs treballadors són incapaços de no pronunciar ni un sol so final correctament.

B) *El nivell lèxic*

El test lingüístic no incloïa cap variable per mesurar específicament la competència lèxica dels treballadors, però sí que es pot arribar a conclusions concretes a partir de la part del test que pretenia analitzar la competència fonològica. Així, el fet que hi hagi un percentatge molt elevat d'abstenció vol dir que la persona en concret que diu que no vol contestar és que no coneix la paraula en català. En totes les variables hi ha una mitjana d'un 30 per 100 d'abstenció.

6.3.2.2. L'expressió escrita

A) *El nivell ortogràfic*

Les dades que fan referència a la modalitat escrita del català són molt significatives i reflecteixen el fet que molt poca gent ha tingut un ensenyament formal en català. En general hi ha una gran abstenció per part dels treballadors de l'empresa-base, abstenció que, sumada al percentatge dels qui solament encerten una o dues paraules, fa que la competència ortogràfica sigui gairebé nul·la.

De fet, aquesta tendència es veu corroborada pel que va observar directament la investigadora. Per exemple, els cartells que anunciaven actes o reunions dins l'empresa eren tots en castellà; i quan es preguntava per què no els escrivien en català, els mateixos catalanoparlants responien que no se sentien massa segurs. D'altra banda, totes les qüestions publicitàries i de propaganda es feien en castellà, tot i que alguns treballadors utilitzaven quotidianament el català. L'argument de sempre era la inseguretats. A l'empresa-control aquesta tendència també es corrobora, i corrobora, a més a més, el fet que una gran massa de catalanoparlants, tot i parlar català quotidianament, no el sap escriure correctament. Així, el grup més nombrós és el que té una competència ortogràfica mitjana. D'altra banda, com en l'empresa-base, hi ha un alt grau d'abstenció.

B) *El nivell lèxic*

Les dades que fan referència a la competència escrita a nivell lèxic per part dels treballadors de l'empresa-base reflecteixen un grau molt alt d'abstenció, com era el cas a nivell fonològic. Una altra tendència que es va poder observar a través de les dades és que aquells treballadors que responen ho fan correctament. Això vol dir que els participants són molt conscients de llurs possibilitats, i molts, per un problema de prestigi, prefereixen no pronunciar o escriure la paraula per por d'equivocar-se. També s'ha observat una tendència a voler superar-se i, per tant, alguns cops els treballadors corregeixen el que han escrit o pronunciat, intentant d'imitar les pronunciacions o les grafies dels catalanoparlants. Aquest fenomen el podríem comparar, encara que amb molta precaució, a la *hipercorrecció lingüística* esmentada per Labov, tot i que aquest lingüista l'aplicava a la diferència en el comportament de la classe mitjana americana que intentava imitar els parlants de classes superiors.

En general es pot afirmar que la competència és mitjana i això es pot atribuir al fet de ser unitats lèxiques aïllades i de producció més fàcil que no pas frases completes, com serà el cas de la sintaxi que s'analitza en el punt següent. A nivell de l'empresa-control, el grau d'abstenció és inferior i, en canvi, la competència que demostren aquests treballadors és superior.

C) *El nivell sintàctic*

Com en els altres nivells de l'expressió escrita, en el cas de la competència sintàctica es torna a repetir la tendència de sempre, o sigui, un alt nivell d'abstenció a causa de la inseguretats, ja que molts treballadors es neguen fins i tot a intentar-ho. Però el factor que és nou en aquest

cas és el fet que, dels treballadors que ho intenten, la majoria contesta incorrectament.

A nivell general, es pot dir que la competència sintàctica demostrada pels treballadors de l'empresa-base és gairebé nul·la. A l'empresa-control, el grau d'abstenció no és tan alt, i això a causa del nombre d'autòctons que hi ha en aquesta empresa i al fet que, almenys, tracten de contestar, encara que ho facin incorrectament. Però l'anàlisi de les dades també reflecteix que la competència sintàctica és molt baixa, ja que el grup més nombrós és aquell format pels treballadors que solament responen una o dues frases correctament.

CONCLUSIONS

Com en el cas de l'anàlisi del comportament lingüístic i de les actituds, quan es parla de conclusions aquestes es refereixen a grans pautes o tendències en relació a la competència lingüística dels treballadors, sense pretendre que siguin representatives de res més que del marc de les empreses estudiades amb profunditat:

1. El nivell de comprensió oral de la llengua catalana per part dels treballadors és bastant elevat i augmenta, evidentment, en aquelles situacions amb majoria de nadius.

2. La comprensió escrita tampoc no implica una competència gens baixa, però disminueix quan es passa d'un nivell purament lèxic a un altre de sintàctic.

3. La competència en l'expressió oral demostrada pels treballadors reflecteix que hi ha una certa dificultat per a actualitzar una sèrie de fonemes inexistents en el sistema fonològic de les llengües no catalanes, però això també és evident en el cas dels autòctons.

4. L'anàlisi de l'expressió escrita confirma una de les hipòtesis de les quals es partia: que la competència escrita en català és molt baixa, a causa de la manca d'ensenyament formal, escrit i oral, del català. Això provoca una gran reticència a contestar a causa de la inseguretat, la qual cosa motiva un alt nivell d'abstenció. Les dificultats són més evidents quan es passa del nivell lèxic al sintàctic.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARACIL, Ll. V., 1979: «Educació i Sociolingüística» a *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 2. València. E. Climent ed., pp. 33-86.
- BENJAMIN, A., 1974: *The Helping Interview*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- FISHMAN, J. A., 1971: «The relationship between micro and macro-sociolinguistics in the study of who speaks what language to whom and when» dins *Sociolinguistics* (1972), pp. 15-32.
- FISCHMAN, J. A., 1972: «Domains and the relationship between micro and macro-sociolinguistics» dins *Directions in Sociolinguistics* (1972), pàgines 435-464.

- HYMES, D., 1974: *Foundations in sociolinguistics, an ethnographic approach*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- LABOR, W., 1970: «The study of language in its social context» dins *Sociolinguistics* (1972), pp. 180-202.
- REIXACH, M., 1975: *La llengua i el poble*. Barcelona: ed. Novaterra.
- TORRES, J., 1979: «La immigració i la llengua catalana: documents sobre coneixements, usos i actituds». Jornades d'estudi: *Catalunya: Immigració i Reconstrucció nacional* (1979), pp. 1-11.
- TURELL, T., 1979: «Estudi sobre la diglòssia entre els grups professionals a Barcelona» a *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 2 (1979), pàgines 134-158.